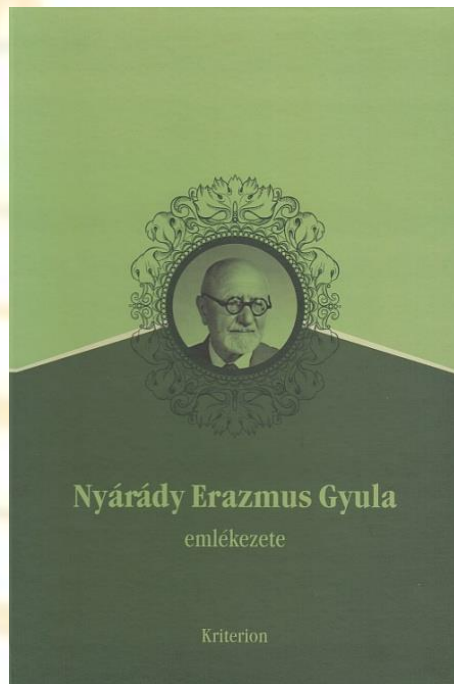

Könyv Nyárády Erazmus Gyuláról, a botanikusról, ... vagy nemcsak?

BARTÓK Katalin [szerkesztő]: *Nyárády Erazmus Gyula emlékezete*. Kriterion Könyvkiadó, Kolozsvár. 2016. 311.

Miért is kerül egy földrajztudományi világhálós szaklapba híre annak a könyvnek a bemutatójáról, mely egy – ugyan nagy tiszteletnek örvendő – botanikus életének és munkásságának akar méltó emléket állítani?

De nem sietném a kérdésre megadni a választ. Lássuk előbb Nyárády Erazmus Gyulát úgy, ahogy az erdélyi természettudományos világ ismerte és elismerte.

Nyárádtón született 1881. április 7-én, és 85 év múltán (csak történetesen – romló egészsége miatt kiutazva –) Budapesten hunyt el 1966. június 10-én. Hogy mi fért e 85 megélt évébe? Marosvásárhelyi gimnázium, Kolozsvárt tanítóképző, Budapesten tanárképző főiskola természetrajz–földrajz szakon [ahá – sóhajthatna fel valaki csak félig sejtve az igazat], majd 7 év késmárki és 11 év marosvásárhelyi tanárkodás ... Ekkor már ismert és elismert botanikus, közel 25 kiadott tanulmánnyal (ezek mind az első világháborút megelőző években születtek).

Amikor 1922-öt írtak a naptárak, életre szóló változás köszöntött Nyárády Erazmus Gyulára: a nála hat évvel fiatalabb Alexandru Borza (1887–1971) botanika professzor a kolozsvári román tudományegyetemen, meghívta az akkor általa kialakított új kolozsvári Botanikus Kert múzeumőri állásába. Nyárádinak ez a meghívás nyitott teret, hogy tudományos munkássága újra lendületet kapjon, immáron nemcsak tanári tevékenységén túli ambícióként művelve a növénytant, hanem munkaköri feladata lett a szenvedélyesen szeretett tudománya.

Előbb csak óvatosan, évente egy-egy tanulmánnyal jelentkezett a tudományos irodalomban – ezek voltak a feltöltődés éve, azután – 1928-tól kezdve –, robbanásszerűen megugrott közölt dolgozatainak száma, csak a második világháborút követő bizonytalan évek vetették vissza valamelyest megállíthatatlan tudományos termékenységét.

Még az 1930-as évek elején felfigyelt a Torda-hasadéka¹ különleges növényvilágára. Hogy a helyi mikrokörnyezetek tükrében jobban megértse azt, rendszeresen kijárt a helyszínre, nem

¹ Nem elírás: Nyárády Erazmus Gyula könyve címlapján is ez áll: *Tordahasadék*. Tudni kell, hogy a két világháború között az erdélyi (szak- és nem szak-) sajtóban parázsvita folyt e szoros helyes nevével. Az egyik oldalon a történelmi hűség harcosai, a másik oldalon az akkorra kialakult földrajzi elnevezés-forma bajnokai álltak. A történelmi hűség érve: az első fennmaradt okirat 'Thorda hasadékja' alakban említi, 1291-ből. Ez a név maradt

csak botanizálni, hanem vette a fáradságot, s elkészítette e földfelszín-alaktani csodának a máig legrészletesebb topográfiai térképét, majd vejevel, Bartha Sándorral (1908–1992) megírta annak mindenre kiterjedő monográfiáját (1937) közel 200 oldalon, románul és magyarul is. [Na, itt már lehet egy kicsit aházni!]

Aztán, 1950-ben, elindult a Románia flóráját monografikusan feldolgozni szándékozó akadémiai kezdeményezés, megalakult a munkacsoport, melynek hamarosan Nyárády lett a fő irányítója. Nélküle vagy nem lett volna meg soha, vagy színvonala számottevően gyengébb lett volna. Bár a 12. kötet (1972) és a 13. pótkötet halála után jelent meg, mindegyikben jelen van nemcsak személyes ténykedése, de egész szellemisége, tudományos igényessége, rendkívüli megalapozottsága.

Még beszélhetnénk elképesztően nagy herbáriumi gyűjteményeiről, Kolozsvár környéke flórájának négykötetes magánrajzáról, rendkívül gazdag publikációs listájáról, de csillapodjunk, egy földrajzi, nem botanikai szaklapba készül e cikk.

Azért azt el kell mondani, hogy két, több mint kortársa, inkább élete tanúja: Váczy Kálmán (1913–1992) munkatárs és a már említett Bartha Sándor 1982-ben kiadott egy külalakjában szerény, kis példányszámú, de tartalmában rendkívül elmélyült, tartalmas, életrajzot–életművet átfogó kötetet Nyárády Erazmus Gyuláról.

2011. április 11-én, Bartók Katalin botanikus, Váczy Kálmán leánya – aki maga is, a családi kapcsolatok révén, személyesen jól ismerte Nyárádyt –, kezdeményezésére, az Erdélyi Múzeum-Egyesület keretében, egy emlékkonferenciát rendeztek. Bartók Katalin pedig, fejébe vette, hogy az 1982-ben megjelent Nyárády-kötetet újra kiadja, kiegészítve az emlékkonferencián elhangzott előadásokkal. Hosszú, akadályokkal terhelt út végén, 2016. Karácsonyára kijött a nyomdából az első példány. Ennek a könyvnek a bemutatójára került sor 2017. február 23-án, az Erdélyi Múzeum-Egyesület székházában, Nyárády leszármazottai jelenlétében, számos tisztelője körében, teltházzal, Bartók Katalin színes, egyéni hangvétellű, jól dokumentált, képekkel illusztrált bemutatójával.

Itt vége is lehetne a történetnek, pedig csak most kezdődik az, amiért helye kell legyen e cikknek a lapban.

Első felvonás. A 2011-ben tartott emlékkonferencián Imecs Zoltán egy érdekes előadást tartott Nyárády Erazmus Gyula térképészeti tevékenységéről (lásd példának a fentebb írottakat a Torda-hasadékáról). Erről nem, vagy túl keveset szólt a Váczy Kálmán és Bartha Sándor által összeállított kötet. Új dolog volt. Ez is volt – többek közt – egyik érve Bartók Katalinnak, hogy a mű újrakiadása tartalmazza az emlékkonferencia anyagát. Igaz, nem Imecs Zoltán előadásának írott változata, hanem helyette, Poszet Szilárd szakavatott értékelése² az említett témáról került végül bele a kötetbe.

Második felvonás. Egy rendezvény alkalmával, úgy 2012 táján, e sorok írója Bartók Katalinnal beszédbe elegyedett. Szóba került Nyárády Erazmus Gyula, aki ifjú személyemre igen nagy hatással volt az 1960-as évekbeli szabadegyetemen tartott előadásai révén (merthogy volt időszak, amikor én is botanikus szándékoztam lenni). De nemcsak ennyi. Én a tervezett kötetéről még nem tudván, azt is elmondtam, hogy Kolozsvár környékének földfelszínalaktánát épp az akkori közelmúltban kutatva, nagyon meglepett, hogy Nyárádynak e témával kapcsolatban több, értékes adatot, észrevétel tartalmazó önálló cikke is megjelent, mint *A kolozsvári Szénafüvek suvadásos területeiről*, vagy *Friss geogén változások tökeletkezéssel Kolozsvár környékén* és mások. Annyira különösnek tartottam egy botanikus, helytálló és időtálló geomorfológiai megfigyeléseit, hogy – mondtam Bartók Katalinnak – egy tudománytörténeti cikket szándékozom róla írni. Na, itt beakadt a szekér kereke, mert a tisztos hölgy addig nem nyugodott,

használatban a 19. századig, amikor a Révi-szoros, Békási-szoros stb. mintájára alkotva, elterjedt a Tordai-hasadék alak. Szabó T. Attila nyelvész – mondhatnánk vitazáró – megállapítása az volt, hogy mindkettő elfogadható.

² POSZET Szilárd: Nyárády – a térképész, az ismertetett kötet 149–155 oldalain.

míg asztalán nem hevert a kéziratom. És büszke vagyok rá, hogy e cikk³ napvilágot látott a most már méltó köntösben megjelent, kibővített Nyárády-kötetben, új oldalát világítva meg egy kiemelkedően nagyot alkotó erdélyi természettudósnak.

Wanek Ferenc, *Kolozsvár*

³ WANEK Ferenc: Nyárády – a geomorfológus, az ismertett kötet 155–164 oldalain. Ne rontsuk most az ünnepet azzal, hogy a könyv szerkesztésekor félreértést okozó átrendezéssel romlott a cikk egyértelműsége. Talán javít a tényen, ha a Kriterion Könyvkiadó honlapjára felkerül egy pontosítás ezzel kapcsolatban.